

GALLOV REZSŐ

OLIMPIAI JÁTÉK – A TÜZZEL

■ Az olimpiai játékok felújításának apostola, a francia nemes, kiváló pedagógus, Pierre de Coubertin báró (1863–1937) úgy tartotta, hogy reformjának legfontosabb üzenete az ifjúság számára nem más, mint az ókori görögök harmóniára törekvése, az eszményi hármasság: összhang az egészséges test, a lélek és a szellem között. Az 1896-ban Athénban megrendezett első újkori olimpiát egy olyan jövő nyitányának érezte, amelyben az olimpiai mozgalom s az egymást négyévenként követő játékok a nemzetek közötti harmónia, az egyetemes béke hatásosan vonzó csoda eszközeként hódítanak majd, immár modern köntösben, szerte a világon. A báró az 1912. évi stockholmi olimpia szellemi versenyére – álneven – *Óda a sporthoz* címmel költeményt küldött, s első díjat nyert. Ennek egyik versszaka jellemzően tükrözi Coubertin mindenekfeletti elkötelezettségét, lelkesültségét a béke iránt.

*A béke vagy te, Sport!
a népeket egymáshoz fűző szép szalag:
és testvérré lesznek mind általad,
önuralomban, rendben és erőben.
Mert önbecsülést tanulnak az ifjak tőled,
s más népek jellemét is éppúgy megértik,
és nagyra tartják, hogy te tanítod őket
túlszámnyalni egymást:
mert versenye a béke versenye.*

(Devecseri Gábor fordítása)

Londonról lévén szó – a nyári játékok tekintetében az egyetlen olyan város, amelyik már harmadik alkalommal adhat otthont az eseménynek –

A legtöbb s ráadásul elkerülhetetlen anyagi áldozatot a biztonság szavatolása okozza a rendező országnak.

célszerűnek tűnik, ha példáin közelítjük meg a politika és az ötkarikás ünnepek közötti elkerülhetetlen összefüggéseket, a különbségeket a felemelő álmok-ábrándok és a józanító, esetenként kiábrándító, mi több, tragikus valóság között.

Első alkalommal 1908-ban rendezte meg a játékokat a brit főváros, s már a látványos megnyitőünnepség hangulatrontó politikai töltetű demonstrációkra nyújtott alkalmat egyes küldöttségek számára. Az orosz fennhatóság alatt senyvedő Finnország képviselőitől a rendezők például megtagadták, hogy finn nemzeti lobogó alatt vonuljanak fel, ők viszont nem voltak hajlandók elfogadni a cári zászlót. Az írek felháborodtak, amikor arról értesítették őket, hogy eredményeiket Nagy-Britanniának könyvelik el. Tehetségeik, esélyeseik egy része ezért aztán önérzetesen lemondott a szereplésről, és inkább távozott. Ugyancsak visszautasította Új-Zéland – egy évvel korábban, 1907-ben kapott önálló domíniumi státust a Brit Birodalomban –, hogy együtt szerepeljen Ausztráliával mint az egységes „Ausztrálázsia” része. Éppen ellenkező okból tiltakozott viszont Ausztria, mivel Bohémia, azaz Csehország – noha az Osztrák–Magyar Monarchia alattvalója volt – engedélyt kapott arra, hogy önálló delegációként szerepeljen...

A White City Stadium homlokzatát ragyogóan feldíszítették a részt vevő nemzetek lobogóival. Csakhogy hiányzott közülük néhány igazán jelentős nemzet zászlaja, a többi között az Egyesült Államoké és a svédeké is. Mondani sem kell, milyen éktelen felháborodást váltott ki ez a „baki”. A svédeket különösen bántotta, sőt felháborította, mert hiszen ők kapták a következő, az 1912-es ötkarikás esemény rendezési jogát. A sértődött amerikaiak tervezettnek, szándékosnak vélték a britek „feledékenységét”, s a megnyitón nyomban törlesztettek: a királyi páholy előtt minden delegáció előírásosan tisztelegve meghajtotta zászlaját. Az amerikai zászlóvivő, a súlylökő Ralph Rose azonban (St. Louis, majd London olimpiai bajnoka, aki még 1912-ben is nyert egy ezüstérmet) tudatosan elmulasztotta ezt. Az amerikaiak egyébiránt az udvarias zászlóbillentést azóta is következetesen megtagadják, bárki legyen a zászlóvivőjük, vagyis London óta őrzik ezt a „hagyományt”.

A brit–amerikai rivalizálás, a kölcsönös ellenérzések, sőt a protokollban és formásokban is kifejezett ellenségeskedés megértéséhez nem elegendő az esetleges sportbeli előzmények és okok ismerete. A fentiekre a huszadik század első évtizedének világpolitikai, a nemzetközi hatalmi viszonyok változásaiban keresendő a válasz, s mindezek természetesen nem maradtak visszhang nélkül a korabeli sajtóban az Atlanti-óceán egyik oldalán sem. Aki veszi a fáradságot, és összehasonlítja a *The New York Times* és a londoni *Times* megfelelő, 1908. évi számait, könnyűszerrel meggyőződhet erről.

Az angol ipari forradalom a tizenkilencedik században olyan erős gazdaságot teremtett, amelynek révén a britek kiterjeszthették birodalmukat, s vitathatatlan dominanciát szereztek a világ gazdasági és kereskedelmi folyamatokban, minden kétséget kizáróan a glóbusz leggazdagabb államának tekinthették a magukét. A huszadik század kezdeti időszakában azonban változások történtek. Az ipari forradalom gőzgépének kazánjában mintha gyengülni kezdett volna a nyomás, imitt-amott már fáradt gőz szivárgott el a rendszerből, miközben az Újvilágban, a tengerentúlon a látszólag kimeríthetetlen energiaforrásokból nyert friss erővel és lendülettel egy eladdig ismeretlen, jobbra ugyan még szunnyadó óriás ébredezett, az Egyesült Államok, s megállíthatatlanul kezdte megelőzni egyre több területen a Brit Birodalmat, kikezdve annak világméretű dominanciáját. Az egyre kielezettebb rivalizálás óhatatlanul megnyilvánult nem csupán a gazdaság küzdőterein, de kitapinthatóan érvényre jutott a két ország kultúrájának, oktatásának, sőt sportjának gyakori összehasonlításában is. Főszerepet játszott ebben a rivalizálásban, ismét hangsúlyozzuk, a kor médiája, mindekenélőtt a monopóliumra szert tevő írott sajtó. Az újságok, amelyek az olimpiát is

felhasználták a kölcsönös ellenszenv zaftos példáinak illusztrálására és kedvük szerinti értelmezésére, elemzésére.

Érdekes, hogy a politikai, nacionalista eredetű botrányok sorozatáról némi idegenkedéssel alkotott véleményt Coubertin, mintha nem is igazán értené ezeknek a hátterét. Mindenekelőtt az amerikaiak cselekedeteit ítélte el rendkívül élesen, bár rosszállásának okai között talán az is szerepelt, hogy az Egyesült Államok küldöttségének vezetője, James E. Sullivan (az Amerikai Atlétikai Unió elnöke) volt négy évvel korábban az olimpiai játékok igazgatója St. Louisban, s mint ilyen, nem vívta ki a NOB elnökének rokonszenvét.

„Amikor oly szorosak a versenyek, elkerülhetetlen a feszültség, a szenvedélyek érthetően a felszínre törnek a küzdőtereken, s a szemben álló felek sportszerűtlenségekkel vádolhatják egymást” – írta az olimpiai gondolat atyja. Egy incidens még messzebbre mutatott. Amikor az olimpia amerikai résztvevőit fogadták ünnepélyesen New Yorkban, a városháza előtti parádén „pórázon vezettek egy láncra vert brit oroszlánt”, indulatos külpolitikai skandalumot idézve elő.

„Meg nem tudom érteni Sullivan hozzáállását – mondott ítéletet Coubertin. – Rézszesévé, sőt kezdeményezőjévé vált az incidenseknek, ahelyett, hogy nyugtatta volna a kedélyeket.”

Mindezek szinte sportmesének tűnnek az ötkarikás történelem későbbi, vérmenő, világpolitikai jelentőségű eseményeihez képest.

Mielőtt a brit főváros második olimpiájára térnénk – nagy ugrás ez, hiszen 1948-ról beszélünk –, ha tömören is, de óhatatlanul össze kell foglalnunk a két nevezetes dátum között megélt négy évtized témánkat érintő kirívó, politikai természetű eseményeit.

A háborús fegyverpogás közepette elnémulnak az olimpia harsonái. Az első világháború (1914–18) következtében a Berlinbe tervezett 1916. évi játékok elmaradtak. A békekötés utáni első alkalommal Belgiumban, Antwerpenben rendezték meg a következő nyári játékokat, ezen azonban a háborúból vesztesen kikerült országok küldöttségei – Németország, Ausztria, Magyarország, Bulgária és Törökország – nem kaptak meghívást, Coubertin tiltakozása ellenére sem.

Nem hagyhatjuk említés nélkül 1936-ot!

Neveltetésénél, felfogásánál fogva Adolf Hitler általában kevésbé volt fogékony a sport iránt, s testi fogyatékosága, rossz lábai következtében propagandaminisztere, Joseph Goebbels sem mozgott otthonosan a sportpályákon, ám mindketten – főként a miniszter – pontosan ismerték fel a sport hatékony mozgósító, közösségformáló erejét. Goebbels 1933-tól, a náci diktatúra kezdetétől tudatosan építette be terveibe a sport által kínált propaganda-lehetőségeket. Ennek rendelte alá a berlini olimpiát is (meg előtte a Garmisch-Partenkirchenben 1936 februárjában rendezett téli ötkarikás játékokat ugyanígy), ügyesen élt a szinte tálcán kínált tökéletes és meggyőzően látványos alkalommal, amit azután az újjáéledő német birodalom nemzetközi népszerűsítésére használt fel, gondoljunk csak a szeniális rendező, Leni Riefenstahl filmjeire – a *Stadion isteneire* és az *Olympiára* – meg a propaganda számos egyéb eszközére.

A történelmi események ismeretében nyugodtan állíthatjuk, hogy a versailles-i békeszerződés szigorú előírásait, irreális korlátozásait semmibe vevő, a fasizálódást, a fegyverkezést és a társadalom militarizálását hatalmas lendülettel megkezdő kancellár országa, fővárosa nem kaphatta volna meg az olimpiai rendezés jogát, azt azonban még hatalomra lépése előtt Barcelonában, 1931-ben ítélte oda az első világháborúban vesztes Németország iránt tanúsított jóindulatával a Nemzetközi Olimpiai Bizottság.

Az első haljós jelek 1935. szeptember 15-én jelentek meg a „nürnbergi zsidótörvények” formájában, amelyeket a Reichstag, a parlament egyhangú szavazással fo-

gadott el. Ezek deklarálták a német faj tisztasága védelmének fontosságát, s ennek érdekében súlyos és megalázó megkülönböztetést tartalmaztak a fensőbbeségetől kitagadott zsidók számára: megtiltották az „árja” németek házasságát velük, eltávolították őket a közhivatalokból s a fegyveres testületekből, bojkottálták üzleti-kereskedői tevékenységüket, és sok más egyéb jogkorlátozás mellett gyakorlatilag kitiltották őket a sportlétesítményekből és sportszervezetekből is. A 4. paragrafus egyenesen kimondta, hogy zsidó nem lehet német állampolgár, tehát nincs szavazati joga sem.

Ennek fényében értelmezhető Joseph Goebbels definíciója: „A német sportnak egyetlen feladata van: a német ember jellemének erősítése, hogy azt áthassa küzdőszellemmel és a szilárd bajtársiasság érzésével, amely elengedhetetlen a nemzet létezéséért folytatott küzdelemhez.” ...Deutschland über alles!

Az intézkedés következtében számos kiváló sportember került lehetetlen helyzetbe, s külföldön mind erősebben érződött az aggodalom az olimpia miatt. Dr. Theodor Lewaldnak, a Német Olimpiai Bizottság elnökének – apai ágon zsidó vér is folyt az ereiben – 1935-ben le kellett mondania az elnöki tisztségéről...

Rettenetes áldozatokkal, mérhetetlen pusztítással járt az emberiség történetének legvéresebb, legszörnyűbb háborúja 1939 szeptembere és 1945 szeptembere között. A háborús örület tombolásának az 1940-ben és 1944-ben esedékes olimpia is áldozatául esett.

Nagyon kevesen hittek abban, hogy mindössze három évvel később, minden nehézség ellenére, ismét életre kelhet az olimpiai mozgalom, hogy újabb csodákra sarkall az öt színes karika szelleme – olimpiai játékokon találkozhat a nemzetközi sportvilág színe-java.

A britek most is, mint az első londoni játékok idején, tulajdonképpen mentőakcióra vállalkoztak. Az eredeti elképzelések szerint egyébiránt 1940-ben Tokió, illetve 1944-ben Helsinki adott volna otthont az olimpiának. Az idő is hasonlóképpen sürgetett, mint 1908 előtt, és a Szigetországban ezúttal is akadtak olyan bátor, a sportot szenvedélyesen szerető, fanatikus és tehetséges, a lehetetlent nem ismerő vezető egyéniségek, mint negyven évvel korábban.

A történelmi helyzet azonban merőben különbözött a negyven év előttről. A gazdasági viszonyok, a háborús károk és veszteségek, az élő, eleven emlékek s a nyomukban támadt nyomorúság mind-mind éles ellentéte volt VII. Edward felhőtlen, szinte idilli korszakának. A helyi gondok mellett a háború utáni nemzetközi politikai helyzettel is meg kellett birkóznuk a briteknek, illetve a Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak. Most is voltak veszteségek a háborúban – a tengelyhatalmak. A helyzet azonban egyáltalán nem volt egyértelmű. Széles körben elterjedt hiedelmek szerint a későbbiekben főszerepet játszó amerikai Avery Brundage (a NOB elnöke 1952–72 között) amellől kardoskodott, hogy Németország és Japán kirekesztése az olimpiai játékokból teljességgel ellentmondana a sport és az olimpizmus alapvető elvének. Ezzel szemben állt a nagy többségnek az a véleménye, hogy a háború kirobbantásáért és súlyos következményeiért elsősorban felelős országok azonnali visszaengedése a nemzetközi sportéletbe rossz vért szülne. Végül egyfajta kompromisszum alakult ki. A németek és a japánok nem kaptak meghívást, de nem a háborúban viselt szerepükre való hivatkozással, hanem mert még nem alakították meg új nemzeti (demokratikus) olimpiai bizottságaikat – vagyis nem volt kiknek címezni az egyébként sem létező meghívókat. De vitákat váltott ki az olaszok meghívása is, és kétségek merültek fel – merőben más okokból – a szövetségesek oldalán győztes Szovjetunió részvételével kapcsolatban.

A chicagói milliomos Brundage ez utóbbi kérdésben más természetű kifogásokat hangoztatott, mondván, mindaz, ami – információi szerint – a versenysport terén a

Szovjetunióban kialakult, meghazudtolja az „olimpiai család” amatőrizmusról valott nézeteit. A szovjet birodalomban tulajdonképpen állami profizmus valósul meg, ahol nagyvonalúan jutalmazták, premizálják a kiemelkedő teljesítményeket, a sportkiválóságok munka nélkül jutnak kiváltságosan magas illetményekhez. A brit szervezőbizottság kezdetben pártolta a szovjet részvételt, tekintettel arra, hogy egy erős, nagy létszámú és az eredményekben is várhatóan magas színvonalat képviselő küldöttség jelenléte nyilvánvalóan emelné az esemény rangját. Maguk a szovjetek is sokáig lebegtették részvételi szándékukat. Ez a halogató „játék” jócskán elhúzódott, s kitarított egészen addig, amíg a nevezési határidő le nem járt, s ezzel a kérdés végérvényesen és automatikusan megoldódott.

Az olimpiai játékok fontossága mindig is egyértelmű volt Magyarországon, a Nemzetközi Olimpiai Bizottságban és a mozgalomban egy évszázadon át rendkívüli teljesítményekkel vívtunk ki kivételes elismerést és tiszteletet. Hogy ezúttal mást ne említsünk: Berlinben 1936-ban a nemzetek nem hivatalos sorrendjében a roppant előkelő harmadik helyen végeztünk, s az 1948-as londoni játékokon a megszerzett aranyérmek tekintetében úgyszintén.

A kiemelkedő sikereket testkultúránk fejlettsége, remek szervezettsége és igen magas szintű szakmai hozzáértés szavatolta évtizedeken át. Nos, mindez a második világháborút követő évtizedekben kifejezett politikai szándékkal párosult. Igen, a politikai vonatkozásoknak nemcsak nemzetközi viszonylatban, hanem országonként is érdemes figyelmet szentelni. A sport fokozatosan és mind erőteljesebb mértékben vált a „sztálini típusú szocializmust építő” politikai rendszer kifejezőjévé, annak az ideológiának hirdetőjévé, hogy eredményeink, elsősorban is olimpiai sikereink a szocialista világrendszer felsőbbrendűségének bizonyítékai a nyugati kapitalizmussal szemben. A tárgyilagosság kedvéért tegyük azért hozzá: bármennyire is hamisnak, értelmetlennek, sőt ostobának tűnhet ez a fajta mesterkelt és erőltetett ideológiai megközelítés, tény, hogy ennek következtében élvezhetett a magyar sport és különösképpen az olimpiai mozgalom évtizedeken át kiemelt állami támogatást. Hasonlóan a Szovjetunió, az NDK-beli, illetve a többi, úgynevezett szocialista ország sportéletéhez, gyakorlatilag a második világháborút követő újjáépítéstől egészen a „Tovariszi konyec!” felszólítással nyomatékosított rendszerváltásig (1989–1990).

Az olimpiai mozgalmat ért politikai hatások következményeit esetenként jól tükrözi az egyes játékokon részt vevő nemzetek listája. Például, hogy a magunk eseteivel illusztráljuk ezt: küldöttségünk mindössze két alkalommal hiányzott eddig nyári olimpiai játékokról (1920-ban és 1984-ben).

Második hiányzásunk előtt (1984, Los Angeles) a szovjet érdekszférához, az úgynevezett szocialista országok közösségének kötelékéhez tartoztunk, ahol a szovjet diktátum, illetve tiltás érvényesült. A kommunista párt akkori főtitkára, Konsztantyin Csernyenko, illetve a Központi Bizottság döntött, s a szocialista táborlakók – az egyetlen Románia kivételével – bojkottáltak, nem mentek Kaliforniába.

Időzzünk el itt egy keveset, mert a bojkott nem minden előzmény nélkül történt. Előzménye ugyancsak bojkott volt, méghozzá kifejezetten politikai indíttatású, s természetesen éppen az 1984-ben olimpiát rendező Egyesült Államok, pontosabban Jimmy Carter elnök kezdeményezésére négy esztendővel korábban, amikor 1980-ban a szovjet főváros, Moszkva adott otthont az ötkarikás játékoknak.

A politikai kiváltó okot a szovjetek azzal szolgáltatták – ne feledjük, javában dúlt az ideológiai és gazdasági téren is megnyilvánuló hidegháború a kapitalista Nyugat és a szocialista országok tábora között –, hogy 1979 decemberében a Szovjetunió seregei előzőnlőtték Afganisztánt, s Kabulban szovjetbarát kormányt juttattak hatalomra. Carter amerikai elnök az olimpia esztendejének januárjában ultimátumot intézett Moszkvához, s ebben kijelentette: amennyiben a szovjet hadsereg nem vonul ki Af-

ganisztánból, az Egyesült Államok nem küld sportolókat a moszkvai játékokra. A bejelentéshez számos nyugati ország csatlakozott. Az adok-kapok bojkott következményeként Moszkvától több mint ötven ország versenyzői maradtak távol. Los Angeles-től mintegy húsz.

A bojkottnak ennél persze sokkal korábban tehetők az eredői, s elegendő, ha újból sajátosan magyar vonatkozású, ötven évvel ezelőtti olimpiát idézünk, hiszen 1956-ban a magyar forradalmat elfojtó szovjet katonai beavatkozás következtében nem utazott sportküldöttség Melbourne-be Spanyolországból, Hollandiából és Svájcban sem. A szuezi válság, az egyiptomi–izraeli háborúskodás miatt maradt távol továbbá Irak, Libanon s természetesen az érintett Egyiptom, a Kínai Népköztársaság pedig azért, mert a Nemzetközi Olimpiai Bizottság önálló országnak ismerte el Tajvant, holott azt Kína mindig is saját részének tekintette, függetlenségét sohasem ismerte el. Az első számottevő mértékű bojkott még a moszkvai előtti játékokon, 1976-ban Montrealban bontakozott ki. Huszonnyolc afrikai ország – egyes források szerint 22, mások 19-et említenek, de ez végtére is nem lényeges – azért döntött a bojkott mellett, mert egy új-zélandi rögbicsapat, tehát egy NOB-tagország együttese túrát bonyolított le a faji megkülönböztetés politikáját folytató Dél-Afrikában, amely nem mellékesen ezelőtt legutóbb 1960-ban Rómában szerepelt olimpián. Utána ugyanis, éppen apartheid politikája következtében, a NOB felfüggesztette tagságát a szervezetben. A fekete kontinens küldötteihez csatlakozott még Irak is. A közvetlenül kiváltó fő okot az szolgáltatta, hogy a NOB nem emelt kifogást Új-Zéland küldöttségének montreali szereplése ellen, mondván, a rögbi nem tartozik közvetett módon az Új-zélandi Olimpiai Bizottság hatáskörébe, végtére is nem egy olimpiai sportág ellentmondásos esetéről van szó. Dél-Afrika, nem mellékesen, még ezt követően hosszú éveig nem vehetett részt az ötkarikás játékokon, egészen addig, amíg végül F. W. de Klerk elnök 1991-ben meg nem szüntette a faji megkülönböztetést fenntartó törvényeket, s így az ország legjobbjai a barcelonai játékokon, 1992-ben újra megjelenhettek.

A két Kína okozta bonyodalmakhoz hasonlóval kellett megbirkózni a második világháborút követő korszakban a kettéosztott Németország és az ugyancsak két külön életet élő Korea esetében is. A németek 1948-ban és 1952-ben még semmiféle kombinációban nem kaptak lehetőséget a szereplésre, utána pedig – 1956-ban, 1960-ban és 1964-ben – a két, egymással szemben elhelyezkedő politikai közösséghez tartozás ellenére a NOB ragaszkodott a közös német csapat szerepeltetéséhez. A Német Demokratikus Köztársaság első alkalommal az 1968. évi, Mexikóvárosban rendezett olimpián jelent meg önálló küldöttséggel. Sportpolitikája híven fejezte ki elsősorban a Szovjetunió, de mellette az összes szocialista közösséghez tartozó állam már ismertett politikai-ideológiai felfogását a sportról. A nem hivatalos pontversenyben nyomban az élmézőnyben, mögöttünk, az ötödik helyen végzett, míg Nyugat-Németország a nyolcadikon. Az NDK hallatlan erőfeszítéseket tett versenysportja fejlesztése érdekében, szorosán a szovjetek mögé, szinte mellé zárkózott fel, sportnagyhatalomként ismerték el, s a siker érdekében – főként női sportolói teljesítményének növelésében – nem tartózkodott a tiltott doppingerek rendszeres, tudományosan kikísérletezett alkalmazásától sem. A Szovjetunió szétesését követő nemzetközi láncreakció eredményeként egyesült azután a két Németország, amelynek küldöttsége – ugyancsak Barcelonában – lépett színre értelemszerűen már egységben. Az 1992-es játékoknak a fentiek mellett volt egy igen sajtóságos és egyedi vonása, hiszen abban az időben javában zajlottak a Jugoszlávia szétesését eredményező háborúskodások, egy időben a szovjet utódállamok kezdeti önállósulási folyamataival egyetemben. A Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak figyelembe kellett vennie az Egyesült Nemzetek Szervezete Jugoszláviára vonatkozó szankcióit, korlátozásait, s ezt azzal a kompro-

misszummal oldotta meg a testület, hogy a külön országrészekre szakadt térségekből érkező résztvevők ország megjelölés nélkül, mint egyéni indulók vehetnek részt a küzdelmekben. Éppen ellenkező előjellel született viszont, ha ugyan rugalmas, de kissé mesterkélten központosított megoldás a szovjet utódállamok vonatkozásában, ahol viszont az önállóságot nyert új országokból érkezett indulók az úgynevezett Független Államok Közössége égisze alatt állhattak rajthoz. Akadtak azonban szabályt erősítő kivételek, így például önálló csapattal indult Horvátország, Szlovénia, illetve többek között Litvánia, Lettország és Észtország is.

A két Korea ügye mutatott ugyan időnként némi javulást, de igazi megoldást mindeddig nem sikerült találni.

A világ „újrafelosztását” elvégző potsdami nagyhatalmi konferencia 1945 júliusában húzta meg a határt a 38. szélességi kör vonalán a szovjet szférához tartozó Észak- és az amerikai fennhatóság alá került Dél-Korea között. Az északiak 1950-ben az újraegyesítés szándékával behatoltak a déli országrészbe, ennek következtében tört ki s dúlt 1953-ig a háború Észak és Dél között. Az akkor kötött fegyverszünet van érvényben ma is, békekötés azóta sem történt hivatalosan – katonai szóhasználattal élve –, a hadiállapot a koreai félszigeten nem szűnt meg.

Az elmúlt fél évszázad alatt időről időre akadtak reményt keltő kísérletek mindkét fél részéről, főként a déliek jóvoltából, a közeledésre és valamiféle egységesítésre – első lépésként a sport területén –, az olimpiai játékokon egységes koreai együttes azonban nem jelent még meg. Szöul előtt már arról is szó volt, hogy a déliek, gesztust gyakorolva, átadják néhány sportágban a házigazda rendezési jogát az északiaknak, végül azonban nem tudtak megegyezni a felek, sőt az északiak azután részt sem vettek az 1988-as eseményen. 1991-ben a Japánban rendezett asztalitenisz-világbajnokságon sikerült egységes koreai együttesnek szerepelnie, s ugyanabban az évben, Portugáliában az ifjúsági labdarúgó-világbajnokságon úgyszintén, ám utána mégis újra merevvé fagytak a kapcsolatok. Barcelona, Atlanta, Sydney, Athén, majd Peking következett – Dél és Észak külön-külön, bár némi újabb bizakodásra okot adó külsőségben már közösen mutatkoztak a felek: Sydneyben és Athénban is egy zászló – az olimpiai – alatt masíroztak, mondhatni kéz a kézben Észak és Dél-Korea legjobbjai a megnyitőünnepségen.

A harmadik londoni olimpia közvetlen előzményei előtt most visszakanyarodnánk még München 1972. évi játékaikhoz – ahol a nemzetközi terrorizmus a játékok történetében első, halálos következményekkel járó műveletét hajtotta végre, s vele végzetes csapást igyekezett mérni egyben az olimpiára is. Álljunk meg azonban egy pillanatra, s adózzunk tisztelettel, kegyelettel azok emlékének, akik a rettenetes események előtt négy évvel Mexikóváros olimpiája előtt sortűz áldozatai lettek. Igaz, haláluk nem közvetlenül a játékok ideje alatt következett be, de nem tagadható logikai és gyakorlati, politikai összefüggés az olimpia közelsége és a tragikus következményekkel járó rendőri akció között. A diáktüntetések szervezői ugyanis, annak érdekében, hogy nagyobb nyomatókat adjanak követeléseiknek, nem véletlenül időzítették ekkorra tömegtüntetésüket, mert tudták, hogy a világ figyelme már Mexikóváros felé fordul az ötkarikás sportünnep okán. A rendfenntartó fegyveres erők – kormányzati utasításra – lóttek a heves indulatokkal tüntető fiatalok tömegébe, s jóllehet a szörnyűség után hírzárlatot rendeltek el, a későbbiekben kiderült, hozzávetőlegesen 300 halálos áldozatot követelt a rendőri erőszak. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság visszautasított minden kezdeményezést arra, hogy véleményt nyilvánítson. Avery Brundage elnök azt nyilatkozta, hogy ami történt, az Mexikó kifejezett belügye, amelybe a NOB nem szól bele.

Aztán annál markánsabb lépéseket tett az atlétikai versenyek idején, történetesen a 200 méteres síkfutás eredményhirdetése után, amikor két színes bőrű amerikai, az

aranyérmes Tommie Smith és a bronzérmes John Carlos csendes tüntetést tartott a hazájukban megnyilvánuló faji megkülönböztetés ellen a Black Power, a Fekete Hatalom szervezet képviselőiben: nem tettek mást, csupán ökökbe szorított fekete kesztyűs öklüket emelték s tartották mereven a magasba a tiszteletükre szóló himnusz dallamai alatt a dobogón. Brundage elnök úr nyomban intézkedett, a két sportolónak azonnal el kellett hagynia az olimpiai falut, sőt a rendező országot is.

Tiltakozásuk ártatlan csínynek minősülhet csupán ahhoz képest, amit négy évvel később a Fekete Szeptember palesztin terroristacsoport, a Palesztin Felszabadítási Szervezet szélsőséges frakciója, a Fedajin (Harcosok a hitért) börtönben lévő társaik szabadon bocsátása érdekében hajtott végre Münchenben, szörnyülködést váltva ki az egész világon. A sokkoló, tragikus végkifejletével összesen tizenhét életet követelő (11 izraeli sportember, 1 német rendőr és 5 terrorista) müncheni túsdrámát követően a nagy dilemma az volt, mi történjen a versenyekkel. Willi Daume, a Nyugat-német Olimpiai Bizottság elnöke, a NOB tagja, egyben a szervezőbizottság elnöke azon a véleményen volt, hogy a versenyeket azonnal be kell fejezni, elkerülve ezzel minden esetleges további tragédia és vérontás lehetőségét. Avery Brundage, a NOB elnöke – aki éppen ott, Münchenben adta át tisztségét az ír Lord Killaninnak húszévi „uralkodása” után – másként, ezzel éppen ellenkező módon vélekedett, s rendkívül határozottan állt ki amellett, hogy a versenyeket ugyan azonnal fel kell függeszteni, a gyászszertartás után azonban, amint elhíresült mondatával nyomatékosította: „A játékoknak folytatódniuk kell!” „The Games must go on!”

Így történt. A megrendítő gyászszertartáson az Olimpiai Stadionban nyolcvanezer vettek részt. Az olimpiai eszme ereje felülkerekedett, legyőzte a félelmet, az agályokat, a rettenetes öldöklés okozta traumát. A küzdelmek továbbperegtek, s rendben be is fejeződtek. Az olimpiai vérfürdőt – részleteit ezúttal nem taglaljuk, számos filmhez és könyvhez szolgáltatott témát – sohasem lehet már kitörölni az emlékezetből. A játékok biztonsága 1972 óta, főként a világszerte mind kíméletlenebb, az eszközökben nem válogató s egyre több áldozatot követelő nemzetközi terrorizmus kényszerhatására – minden mást megelőző szemponttá vált.

A huszonegyedik század olimpiai játékeinak helyszínei – Sydney, Athén, Peking – közül kettőnél a biztonsági kérdések jelentősége ugyan nem csökkent, bár Sydney esetében a földrajzi fekvés, a tetemes távolság, a körbeölelő óceánok, a Kínai Népköztársaság tekintetében pedig a politikai-társadalmi berendezkedés, külpolitikája, továbbá hatalmas mérete és szigorú elzárkózottsága egyaránt mérsékelte a játékosok biztonsági jellegű kockázatát. A politikai töltetű külföldi zavargásokat mindazonáltal képtelenség volt elkerülni, lásd olimpiai fáklyafutás bonyodalmai, zavarai.

Görögország (Athén) 2004-ben ellenben merőben más helyzetet jelentett, és az állam elővigyázati, megelőző, majd konkrét biztonsági intézkedései hallatlanul magas költségeket róttak a szervezőkre. A légtér folyamatos ellenőrzésében mindezen felül még a NATO légierő egységei és az Egyesült Államok szakértői is jelentős szerepet vállaltak.

Mielőtt London olimpiájának előkészületeit említenénk, néhány szót a Nemzetközi Olimpiai Bizottság békét sugalló tevékenységéről. Kevesen tudják, a szervezet nem is verte soha nagydobra, hogy az említett 1972. évi terrorakció óta minden egyes nyári, illetve téli játék előtt katasztrófa-tervezetet dolgoz ki, mindenekelőtt a megnyitó- és a zárócerémónia idejére. Erről első alkalommal Françoise Carrard, a NOB akkori igazgatója számolt be 2001 végén, Salt Lake City téli olimpiája előtt, nem sokkal a New York-i ikertornnyokat és a Pentagont ért, csaknem 4000 életet követelő rettenetes terrortámadást követően.

A NOB alapokmánya, a Charta számos helyen nyomatékosítja a szervezet minde-
nelőtti elkötelezettségét és elsődleges célját – a békét –, s ez következik a mozga-

lom minden tevékenységéből, amely szigorúan tiltja a kifejezett politikai szerepvállalás valamennyi formáját tagjai számára. Hat alapelve közül háromban is szerepel a béke jelentősége.

A NOB másik „intézménye” az olimpiai fegyverszünet, amely már az ókori játékokat is kísérte, s azt jelentette, hogy a játékok ideje előtt és után egy hónapig az esetleg harcban álló felek felfüggesztenek minden harci cselekményt. Ezt később két hónapra hosszabbították.

2011 októberében Sebastian Coe, a londoni szervezők világhírű elnöke, hajdani kétszeres olimpiai bajnok középtávfutó az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlésén terjesztette elő a legújabb olimpiai fegyverszüneti javaslatot 2012-re, amelyet egyhangúan támogattak a résztvevők. Az első hasonló ENSZ–NOB együttműködés egyébként már 1993-ban kialakult, amikor részben a NOB megszületése 100. évfordulójának jubileumára, illetve az 1994. évi lillehammeri téli ötkarikás játékok előtt ekként lehetett biztosítani a háborúskodás ellenére a volt Jugoszlávia különböző új nemzetiségű versenyzőinek részvételét. (Ezt az esztendőt, 1994-et az ENSZ egyébiránt a *Sport Évének* deklarálta.) Hasonló rugalmassággal alkalmazta új gyakorlatát a NOB már a barcelonai, 1992. évi nyári játékok alkalmával is, ahol így indulhattak a volt Szovjetunió szétesése ellenére is – egyéni résztvevőként – a versenyzői.

A legtöbb s ráadásul elkerülhetetlen anyagi áldozatot a biztonság szavatolása okozza a rendező országnak. London esetében következetesen komoly „lehetséges veszélyekről” adtak számot sajtótájékoztatóikon a biztonságért felelős vezetők, anélkül hogy az ellenintézkedések pontos költségeit nyilvánosságra hozták volna. „Hatalmas kihívásként” jellemezte a rendfenntartó erők számára a lehetséges támadók távoltartását a nagy sporteseménytől Alan West, a terrorellenes minisztérium irányítója. „A hatóságoknak meg kell találniuk a megfelelő egyensúlyt a biztonság, valamint az olimpia szemlése között” – mondta. Értsd: úgy szavatolni a biztonságot, hogy az intézkedések ne okozzanak hangulatrontó kényelmetlenségeket. West az al-Kaida terror szervezetet jelölte meg legfőbb veszélyforrásnak, amely a legmodernebb technológiák felhasználásával képes támadni. Különleges figyelmet kell szentelni a tenger felől érkező esetleges támadások eshetőségének is, mint ahogyan ez legutóbb 2004-ben Athén esetében is történt.

Tökéletes garancia a terrorcselekmények ellen ugyan nincs, ez nyilvánvaló, anélkül inkább érthetőek a rendkívüli erőfeszítések anyagiakban, szakmai felkészültségben, elővigyázatosságban, tájékoztatásban – mindenben. Ha valakik a britek ezt pontosan tudják, hiszen tragikus tapasztalatokat szerezhettek ezen a téren nem olyan régen. Egyik legemlékezetesebb tragédiájukat éppen akkor élték át a londoniak, amikor önfeledten ünnepelték győzelmüket, azt, hogy megszerezték a 2012-es játékok rendezésének jogát. Az egész országot öröm töltötte el, a Trafalgar teret eksztázisban tomboló ezrek töltötték meg 2005. július 6-án. A szingapúri döntést követő órákban aztán, július 7-én, sokkoló események borították gyászba Nagy-Britanniát. Öngyilkos merénylők három nagy forgalmú londoni helyszínen – metróállomáson, buszon – robbantották fel magukat, összesen 52-en haltak meg, több mint 700-an sebesültek meg, s hatalmas károk keletkeztek. Éppen azt a föld alatti rendszert – a népszerű Tube-ot, a világhírű Underground hálózatot – érte a pusztítás, amely a háború, a hitleri támadások idején nyújtott védelmet londoniak tíz- és százezreinek, s amely a 2012-es olimpia idején lehetővé teszi majd a gyors és kényelmes közlekedést az egyes versenyszínhelyek között.

George Orwell (1913–1950), az angolok világhírű írója, kritikusa 1945-ben a Moszkvai Dinamo labdarúgóinak londoni vendégjátéka alkalmával cikket írt (Tribune, 1945. december – *A sport szelleme*). Némi megbocsátható túlzással azt ír-

ta, hogy „A komoly versenysportnak semmi köze a fair play-hez, teli van gyűlölettel, féltékenységgel, a szabályok folytonos megszegésével, és egyeseknek szadista örömet szereznek erőszakos jelenségei: más szavakkal ez nem más, mint háború – mí-nusz lövöldözés.”

Orwell mentségére legyen mondva, hogy az elit sport időnkénti és helyenként tagadhatatlanul beteges tüneteire emlékeztetett – ráadásul háború utáni keserű hangulatában általánosítva –, továbbá a nacionalizmusnak is felkínálkozó jellegéből, lehetőségeiből indult ki, s nem az olimpiai mozgalmat vezérlő nemes elvekből.

A realitás az, amit Juan Antonio Samaranch írt a sport politikai aspektusáról. A NOB katalán elnöke (1980–2001) így fogalmazott az olimpiák és a sport viszonyáról (Thesis, A Journal of Foreign Policy Issues – 1997/3.): „Az olimpiai játékok sajátja, hogy tükrözik koruk társadalmi és politikai állapotait. Mivel szinte egyedülállóan kiemelkedő nemzetközi világesemény, a kormányok előszeretettel használják fel propagandájuk hatásos eszközeként. Hasonló megfontolásból alkalmazzák tiltakozó tüntetők és terroristák is a játékok megzavarását, tudva, hogy ekként a média és a lehető legszélesebb körű figyelem fókuszába kerülnek ügyükkel szerte a világon.”

Az Olimpiai Charta, ha úgy tetszik, záróakkordként nyomatékosítva, így hirdeti az ötkarikás ígék esszenciáját: „Az olimpizmus célja, hogy a sportot az emberiség harmonikus fejlődésének a szolgálatába állítsa egy békés társadalom előmozdítása és az emberi méltóság megőrzése érdekében.” A modern kori nemzetközi sport, az olimpiák lebilincselő világában ez a szentírás, a mértékadó, követendő forrás.

